

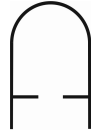
PAPER DETAILS

TITLE: METROPOLIS ANTİK KENTİ AKROPOLIS SUR YAPISI MIMARI ÖZELLİKLERİ

AUTHORS: Muhammed Fatih Demirel,Mine Tanaç Zeren

PAGES: 132-170

ORIGINAL PDF URL: <https://www.arteoloji.com/dergi/metropolis-antik-kenti-akropolis-sur-yapisi-mimari-oz>

METROPOLİS ANTİK KENTİ AKROPOLİS SUR YAPISI

MİMARİ ÖZELLİKLERİ*

Architectural Features of Fortifications of Metropolis Ancient City Acropolis

Muhammed Fatih Demirel** Mine Tanaç Zeren***

Öz

Metropolis Antik Kenti'nin Akropolisini, Hellenistik Döneme tarihlendirilen ancak farklı dönemlere ait izler de barındıran bir sur yapısı çevrelemektedir. Sur yapısı, günümüze mimari özelliklerinin algılanabilmesini sağlayacak kadar kalıntı barındırarak ulaşmıştır. Yapı, ilk inşa dönemi olan Hellenistik Dönemin dışında Roma Döneminde de birçok ek almış ve tarihsel karakterinde değişikliklere uğramıştır (Demirel ve Tanaç Zeren, 2022, s. 23). Bu çalışmada Metropolis Akropolisi sur yapısının mimari özelliklerinin, tarihsel süreçte uğradığı müdahalelerinin ve katmanlarının deşifre edilerek ortaya konması hedeflenmektedir. İlk olarak Antik Dönem savunma yapılarının mimari özellikleri aktarılacaktır. Devamında da Metropolis Akropolisi sur yapısının mimari özellikleri ve tipolojiye göre durumu tartışılacaktır. Sur yapısının boşajlı bloklarının cephe örgü tekniği, duvarlarının dolgulu üretim mantığı, sur hattının plan izleri gibi sınıflandırmalar ile sur mimarisini tamamlayan diğer unsurlar olan kapı, burç ve kulelerin analizi yapılacaktır. Ayrıca Roma Dönemi müdahaleleri olan harçlı bağlayıcıların ve devşirme malzemelerin kullanımı, Akropolisin giriş kapılarındaki müdahaleler ve surlara eklenen Sarnıç yapısı gibi unsurlara da değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Antik Dönem Sur Yapıları, Savunma Yapıları, Metropolis Antik Kenti, Akropolis, İonia

Abstract

The Acropolis of the Metropolis Ancient City is surrounded by the fortifications, which are dated to the Hellenistic Period but also contain traces of different periods. The Fortifications have survived to the present day by containing enough remains to enable their architectural features to be perceived. In addition to the Hellenistic Period, The Fortifications received many additions and changes in their historical character during the Roman Period (Demirel and Tanaç Zeren, 2022, p.23). In this study, it is aimed to reveal the architectural features of the Acropolis Fortifications of Metropolis, their layers in the historical process by

* Bu çalışma “Arkeolojik Mirasın Korunması ve Canlandırılmasına Yönelik Arkeolojik Restorasyon Önerileri: Metropolis Akropolisi Doğu Girişi ve Yakın Çevresi Örneği” isimli yüksek lisans tez çalışması kapsamında tez içi bölüm olarak hazırlanmıştır. Çalışma kapsamında yürütülen alan çalışmalarındaki izin ve desteklerinden dolayı Metropolis Antik Kenti Kazı Başkanı Prof. Dr. Serdar Aybek ve Metropolis Antik Kenti Kazı Başkanlığı'na teşekkür ederiz.

** Doktora Öğrencisi, Y. Mimar, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Restorasyon Bölümü, demirellfatih13@gmail.com, ORCID: 000-0003-0993-817X

*** Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, mine.tanac@deu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4803-9476

deciphering. Firstly, architectural features of the ancient fortifications will be conveyed. Afterwards, the architectural features of the Acropolis Fortifications of Metropolis and their status according to typology will be discussed. Classifications such as the facade masonry technique of the bossage blocks of the Fortifications, the filled production logic of the walls, the plan traces of the city wall line, and the door, bastions and towers, which are other elements that complete the fortification architecture will be analyzed. Mortar binders, spolia materials, interventions at the Acropolis gates and the Cistern which attached to the walls will also be mentioned.

Keywords: City Walls, Fortifications, Metropolis, Acropolis, Ionia

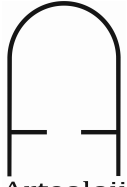
Extended Summary

Three main elements constitute the architecture of the fortifications; these elements are walls, gates, bastions and towers. The most basic elements of the fortifications are the walls. The walls, designed to encircle a whole defense line, are divided into two groups as straight or elbowed (Akarca, 1998, s. 134). Straight walls are built continuously on flat areas. Elbowed walls are divided into meander and saw blade (Figure 1). The saw blade type is formed by elbowing the walls. The wall is pulled back by making an elbow and is shaped according to the slope of the land. The fortification walls are mostly built in this way on sloping and rough terrain. Meander type walls, on the other hand, are designed to be angled to cover the area to be encircled and to be oriented inwards or outwards (Akarca, 1998, s. 135).

The facade typology of the ancient city walls is divided into eight groups according to Scranton (Nossov, 2009, s. 14). Although some criticisms have been brought and deficiencies have been identified for this grouping, it is still valid as an accepted grouping on behalf of the Ancient Greek wall typology. According to Scarton; the Ancient Greek Walls classified as rubble mesh, irregular polygon mesh, curved polygon (lesbos) mesh, raw tarpesiodal weave, untreated cut stone, embroidered isodomic trapeziodal weave, processed isodomic cut stone mesh, processed psoude - isodomic cut stone mesh. In the fortification walls of the Hellenistic period ancient cities in Anatolia, generally worked trapeziodal cut stone, isodomic processed cut stone and pseudo-isodomoic cut stone wall techniques are encountered within this classification.

One of the most important building areas of ancient Greek cities is acropolis. This building complex, which means the upper city, is built on the hills that dominate the city, and besides containing many religious and public buildings, it has the character of a sacred area for the gods of the city in times of peace and an upper city to take shelter in times of war (Köymen, 2006, s. 73). Due to the traditions associated with the sanctuaries it hosts, it has always been in an important position in the urban and urban life (Whycherley, 2021, s. 56). The Metropolis Acropolis is also of critical importance in terms of both the architectural structures it houses and the relationship it establishes with the city and its immediate surroundings.

The Acropolis, surrounded by a city wall to define the identity of the upper city of refuge, is located in the west of the city, approximately 145 meters above sea level, and stretches along the north-south axis and has an area of 1600 m² (Figure 13). It is a structure that expands towards the south due to the shape of the flat plateau on which it sits. It connects with the rest of the city, especially with the Middle City, with the gate called the East Entrance, which is seen in the city plan and meets the stepped road through the Middle City (Figure 14-15). The Temple of Ares, whose existence was determined with coins and inscriptions in the acropolis, but no architectural finds were found, reveals the status of the Metropolis Acropolis as a sanctuary. In

Metropolis Antik Kenti Akropolis Sur Yapısı Mimari Özellikleri

addition to these, three rooms dating to the Roman Period were unearthed in the south of the area; There is a cistern structure consisting of four interconnected rooms. In the center of the Acropolis, which is thought to have been subject to intense settlement with the shrinking of the city during the Medieval (Byzantine) Period, there are houses dating to this period (Figure 16).

The city wall structure, which is shaped according to the shape of the flat plateau on which it sits, serves as the inner wall of the city. It is thought that the Hellenistic City Walls of the Ancient City of Metropolis consisted of two walls, the inner and outer walls, and the outer walls of the city surrounded the whole city up to the plain (Aybek, Ekin and Öz, 2009, s. 70). This situation is typical of the Hellenistic Period cities with a grid plan (Tanaç, 2000, s. 76). Today, the direction of the outer wall line can be followed from the wall traces extending towards the slopes in the north and south (Figure 23-25).

Acropolis walls serve as inner walls. The wall structure has two gates and two bastions and sits on the bedrock. The current height of the city walls reaches up to 4.50 meters on the western walls, where the city walls are the highest (Figure 26). As it can be understood, the city wall was built for the purpose of fortification, as mentioned above, as required by the acropolis' feature of being a sanctuary and a place of refuge (Köymen, 2006, s. 73). As a result of being a fortified structure, the walls, which were built uninterruptedly and surrounding the acropolis, are approximately 400 meters long and surround an area of 1600 square meters. The only place where the walls are currently interrupted along the Acropolis is the southern part of the building. The Cistern structure, which was settled in the southern part of the Acropolis during the Roman Period and can be defined as an intervention in the city wall, interrupts the walls for 35 meters. In this area, it is seen that the bossage walls intersect with the original wall of the cistern and replace each other (Figure 27-28).

Giriş

Antik Dönem yerleşimleri genellikle savunma göz önünde bulundurularak kurulmuştur. Kıyı yerleşimleri genellikle denizle çevrili yarımadalardan faydalanmıştır. Yerleşimler ister kıyıda ister içerde olsun, yerleşimin kolayca tahkim edilebilen bir tepeye yaslanması tercih edilmiştir. Yunan dünyasında “Akropolis” veya “Yukarı kent” kavramı kentin bu hakim tepesini belirtmek ve tanımlamak için kullanılmıştır (Gates, 2015, s. 341)

Surlar, Priene Antik Kenti gibi ızgara planlı kentlerde, kentin akropolisini çevreleyen iç surlar ve tüm kenti çepeçevre saran dış surlar şeklinde teşkil edilirlerken, ızgara planlı kurgulanmayan, araziye bağımlı olan ve Bergama Antik kenti gibi kentlerde ise sadece akropolü çevreleyen şekilde inşa edilmiştir (Tanaç, 2000, s. 158)

Çalışma kapsamında aktarılan Metropolis Antik Kenti Akropolisi Sur Yapısı da, kentin hakim tepe noktası olan Akropolisin tamamını kuşatmaktadır. Sadece Akropolis ile kalmayıp sur kalıntılarından referansla duvarların kentin tamamını da kuşattığı tahmin edilmektedir. Sur yapısı, Antik Dönem savunma yapılarının mimari özelliklerinin hepsine sahip olmasının yanı sıra birçok farklı dönemin müdahale izlerini de barındıran çok katmanlı bir yapıya sahiptir.

Bölüm 1: Antik Dönem Savunma Yapılarının Mimari Özellikleri

Akropolis, sahip olduğu dini ve simgesel önemin yanı sıra Antik Dönemde kentin asıl savunulduğu ilk alandır (Wycherley, 2021, s. 55). Akropolislerin Geometrik Dönemde savunma anlamında hâkim tepelere konumlanmasına ek olarak bir de tahkimatlı sur yapılarıyla çevrelendiği görülmektedir. Klasik ve Hellenistik Dönemde ise kent surları ve savunma hattı, genişleyen kent anlayışıyla birlikte bütün bir kenti kuşatacak şekilde kurgulanmıştır. Böylelikle akropolis surları ve tahkimatlı yapılaşma bir iç kale olarak kalmıştır (Nossov, 2009, s. 12).

Yunan kent devletlerinin Büyük İskender’le birlikte geri kazandıkları bağımsızlıklarının somut bir yansıması olan savunma yapılarının ele alınması ve yeniden inşası, özellikle MÖ 4. yüzyıldan itibaren Anadolu kent devletlerinde güçlü bir

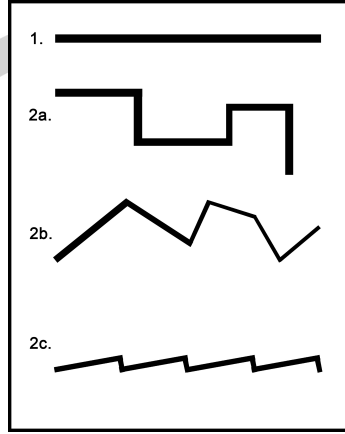
Metropolis Antik Kenti Akropolis Sur Yapısı Mimari Özellikleri şekilde görülmektedir (Fyfe, 1936, s. 73). Bu ciddi yapılaşma sürecinde kent surlarının mimarisi hızla gelişmiş ve her şehre ait karakteristik doku ve malzemelerden çeşitli sur inşaları başlamıştır.

Hellenistik Dönem kentlerinde akropolislerin mekan kurgusunun özellikleri Aristoteles tarafından “Akropolisler oligarşiyle monarşiye, düzlük alanlar ise demokrasiye uygundur.” şeklinde tanımlanmıştır (Aristoteles, 2020, s. 239). Bu durum tahkimatlı yapılaşma ve akropolislerin bir güç simgesi olduğunu vurgulamaktadır. Bu yüzden kent surları gezginleri etkilemeli ve düşmanları korkutmalıdır (Wycherley, 2021, s. 57). Bu bağlamda düşünüldüğünde kent surları kente özgü kimliğin bir unsuru olmalıdır; malzemesi, planı ve yarattığı algı ile kenti simgelemelidir.

Savunma yapılarının yerelliği ilk olarak malzeme kullanımından okunabilmektedir. Hellenistik Dönem savunma yapılarının inşasında şehrin konumlandığı bölgeye yakın taş ocaklarından çıkarılan yöresel taş malzemenin kullanımı; kentlerin surlarına karakteristik özelliklerini kazandıran en önemli unsurdur. Sur bloklarının nakliyesi için masraf ve iş gücünün yoğunluğu nedeniyle kente en yakın madenlerden çıkan yerel malzeme kullanılmaya çalışılmıştır (Fırat, 2016, ss. 27-28). Genellikle kireç taşı (kalker) kullanımını gördüğümüz surlar, bu taş bloklarının çeşitli varyasyonlarla bir araya getirilmesiyle inşa edilmiştir. Basit moloz taşlardan kusursuz işlenmiş kesme taşlara kadar bütün farklı teknikler bazen bağımsız bazen birlikte kullanılmıştır. Bu tekniklerin birlikte kullanımı ya da bir tekniğin başka bir yerde başka bir zamanda kullanılmış olması sur yapıları üzerinde tarihlendirme yapmayı da güç kılmaktadır (Wycherley, 2021, s. 66).

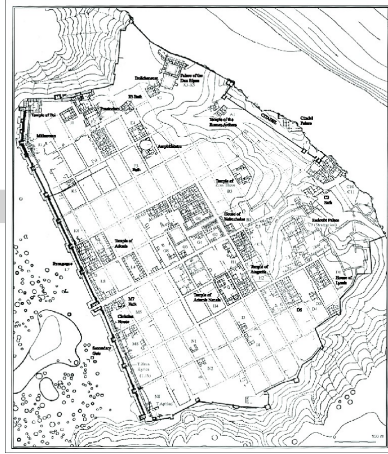
Sur yapılarının mimarisini üç ana unsur oluşturmaktadır; bu unsurlar duvarlar, giriş kapıları, burç ve kulelerdir. Tahkimatlı yapıların en temel elemanı ise duvarlardır. Bütün bir savunma hattının kuşatılması üzerine tasarlanan surlar, düz veya dirsekli olarak iki gruba ayrılmaktadır (Akarca, 1998, s. 134). Düz duvarlar düzlük alanlarda kesintisiz olarak inşa edilmektedir. Dirsekli duvarlar ise menderes ve testere ağzılı olarak ikiye ayrılmaktadır (Şekil 1). Testere ağzı tipi, surların dirseklenmesiyle oluşur. Duvar dirsek yaparak geriye çekilir ve arazideki eğime göre şekillenir. Sur duvarları

daha çok eğimli ve engebeli arazilerde bu şekilde inşa edilir. Menderes tipi duvarlar ise kuşatacağı alanı kapsayacak şekilde açılanıp içe veya dışa doğru yönlenecek şekilde tasarlanmıştır (Akarca, 1998, s. 135).

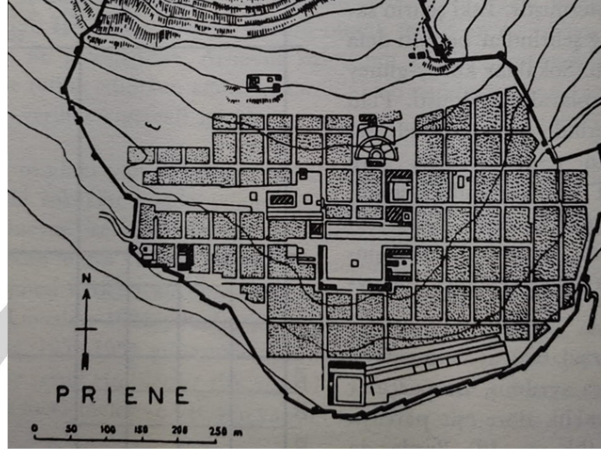
Şekil 1. Yukarıdan aşağıya 1 düz, 2a ve 2b dirsekli - menderes tipi, 2c dirsekli - testere tipi duvar planları (Çizim: M. Fatih Demirel). Aşkıldil Akarca'nın çizimi referans alınarak geliştirmiştir (Akarca, 1998, s. 134).

Örneğin Dura-Europos kenti surlarının kuzey ve güneyinde menderes tipinde sur duvarları, doğu ve batıda ise düz sur duvarları kullanılmıştır (Şekil 2). Priene'de ise testere ağzı ve menderes tipi duvarlarının ardı sıra kullanıldığı görülmektedir (Şekil 3).

Şekil 2. Dura – Europos kent planı ve surları (Baird, 2020, s. 93)

Metropolis Antik Kenti Akropolis Sur Yapısı Mimari Özellikleri

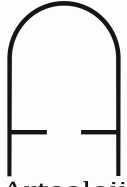

Şekil 3. Priene kent planı ve surları (Akarca, 1998, s. 42)

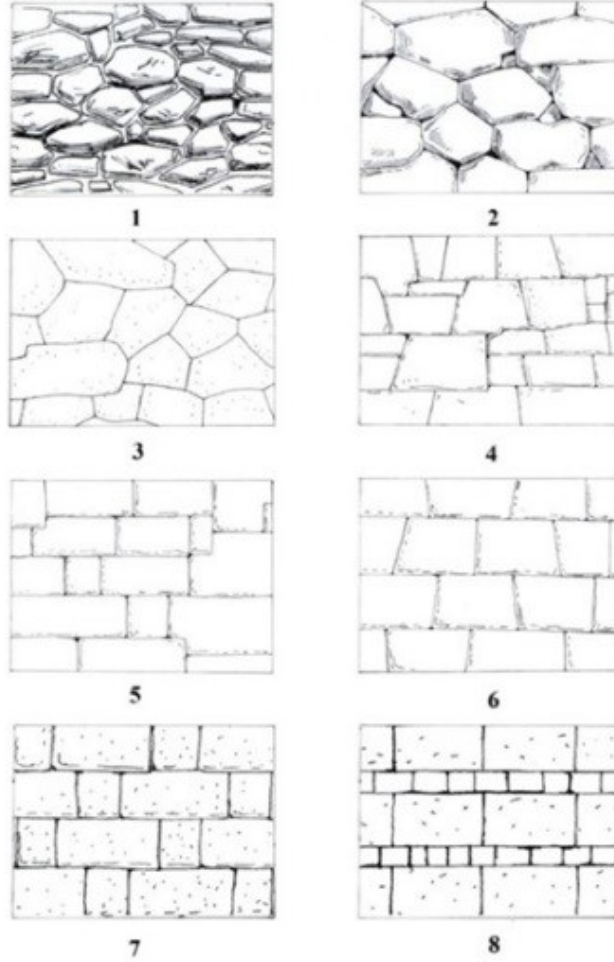
Antik Dönem sur duvarlarının cephe tipolojisi ise Scranton'a göre sekiz gruba ayrılmaktadır (Nossov, 2009, s. 14). Bu gruplandırma için bazı eleştiriler getirilmiş ve eksiklikler tespit edilmiş olsa da Antik Yunan duvar tipolojisi adına hala kabul gören gruplandırma olarak geçerliliğini sürdürmektedir. Scranton'a örgü Antik Dönem sur duvarları:

- Moloz Örgü
- Düzensiz Çokgen Örgü
- Kavisli çokgen (lesbos) örgü
- İşlenmemiş tarpeziodal örgü
- İşlenmemiş kesme taş
- İşlenmiş isodomik trapeziodal örgü
- İşlenmiş isodomik kesme taş örgü
- İşlenmiş psoude - isodomik kesme taş örgü,

şeklinde sınıflandırılmıştır (Şekil 4). Anadolu'da yer alan Hellenistik Dönem antik kentlerinin sur duvarlarında ise bu sınıflandırma içerisinde genellikle işlenmiş trapeziodal kesme taş, isodomik işlenmiş kesme taş ve pseudo-isodomik kesme taş duvar tekniklerine rastlanılmaktadır. MÖ 5. yüzyılda kullanılan işlenmemiş kaba kesme taş örgü sistemi, MÖ 4. yüzyıl ile birlikte isodomik ve psoude-isodomik kesme taş tekniğine doğru evrilmiştir (Nossov, 2009, s. 14). Yapı ustasının bilgisine ve arazi

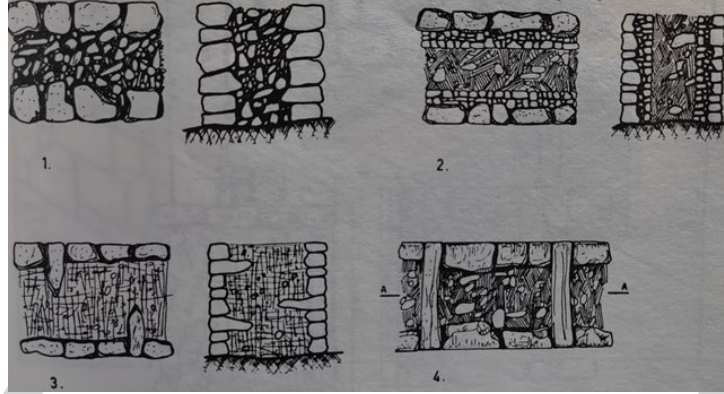

şartlarının durumuna göre de bu duvar tekniklerinin birlikte kullanımı görülebilmektedir.

Şekil 4. Scranton’a göre Antik Dönem sur duvarları taş örgü sistemleri 1) moloz örgü 2) düzensiz çokgen örgü 3) kavisli çokgen (lesbos) örgü 4) işlenmemiş trapeziodal örgü 5) işlenmemiş kesme taş 6) işlenmiş isodomik trapeziodal örgü 7) işlenmiş isodomik kesme taş örgü 8) işlenmiş psoude - isodomik kesme taş örgü (Nossov, 2009, s. 14)

Duvarların biçimlenişleri de Antik Dönemde farklılık göstermektedir. Sadece kesme taş blok kullanılarak yığma tekniğiyle oluşturulmuş sur duvarları çok istisna olarak bulunsa da duvarların genelde dolgulu (sandviç) teknikle inşa edildikleri görülmektedir (McNicoll, 1997, s. 3). Akarca (1998), dolgulu duvarları dört gruba ayırmıştır (s.109). Bunlar sade dolgulu, çift duvar örgülü, atkılı (emplekton) ve bölmeli duvarlardır (Şekil 5).

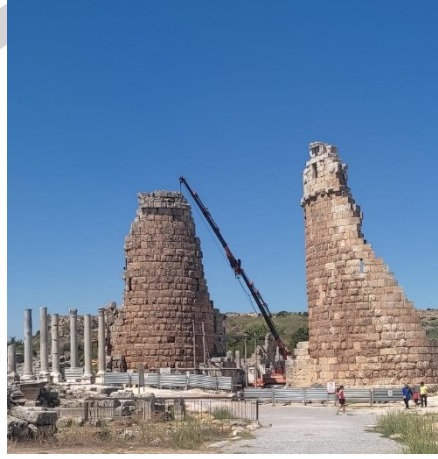

Şekil 5. Antik Dönem dolgulu duvar tipleri 1) sade dolgulu 2) çift duvar örgülü 3) atkılı (emplekton) 4) bölmeli (Akarca, 1998, s. 109)

Sade dolgu duvarlar; duvarın dış cidarına yerleştirilen taş blokların arasına moloz toprak ya da kerpiç doldurulmasıyla elde edilmiştir. Çift örgülü duvarda ise duvarın statik açıdan sağlamlığını arttırmak için dış cidardaki blokların arkasına daha küçük boyutlu taşlarla ikinci bir destek duvarı örülmüştür. İç kısım ise yine dolgu malzemesi ile doldurulur. Bölmeli ve atkılı teknikte ise cidara yerleştirilen taşlara ek aralıklı olarak duvar derinliğine doğru yerleştirilen atkı taşları kullanılmıştır. Atkılı teknikte (emplekton) atkı taşı duvar içerisinde dolguyla bütünlük kazanırken, bölmeli duvar tekniğinde ise duvarın iki yüzeyi arasında bir sıra boyunca taş yerleştirilmeye devam edilmiştir (Tomlinson, 1961, ss. 134-136). Kalan hacim ise dolgu malzemesi ile doldurulmuştur (Akarca, 1998, s. 112; Nossov, 2009, s. 16). Hellenistik Dönemde atkı taşı kullanımı ile hem statik anlamda dayanıklılık artırılmış hem de cephe estetiği sağlanmıştır (Fırat, 2016, s. 20).

Sur yapılarında kullanılan bir diğer önemli mimari eleman ise kapılardır. Kapılar dış sur kapıları ve iç sur kapıları olarak iki farklı biçimlenişte karşımıza çıkmaktadır. Perge’de olduğu gibi; dış surlarda açılan kapılar iç sur kapılarına göre daha anıtsal boyutlardadır (Şekil 6). Savunmanın ilk hattı olan dış surların kapıları daha korunaklıdır (Bulgurlu, 1999, s. 45). Kapılar kule veya burçlarla desteklenmektedir. Hellenistik Dönemde kullanılan en yaygın kapı tipi iki kule ile desteklenen, genellikle dış sura ait kapılar olmuştur (Nossov, 2009, s. 24). Akropolis surlarında ise bulundukları topografya ve işlevlerine göre bir veya birden fazla kapı bulunabilmektedir (Göncü,

Muhammed Fatih Demirel, Mine Tanaç Zeren 2013, s. 66). Akropolis kapıları dış sur anıtsal kapılarına göre daha küçük ölçeklidir. Genellikle akropolis ve kent arasında bağlantı sağlayan bir ana kapı bulunmaktadır. Savunma ihtiyacına göre alternatif kapılar da bulunabilmektedir ya da var olan surdan açılan kapılar yaygın olarak kullanım göstermektedir. (Lawrence, 1979, s. 121).

Şekil 6. Perge Hellenistik Şehir Kapısı ve Kuleleri (Kişisel Arşiv, 2022)

Surları oluşturan üçüncü unsur ise kule ve burçlardır. Kuleler savunmanın toplandığı odak noktaları olmanın yanı sıra, sur hattı boyunca statik olarak destek rolünde de inşa edilmiştir. Kule ve burçların konumunu arazinin koşulları belirlemiştir (Akarca, 1998, s. 141). Sur hattı boyunca girişin tanımlanması ve korunması bakımından burç ve kuleler her zaman önem taşımıştır. Birçok farklı plan kurgusuna göre inşa edilen kuleler özellikle Hellenistik Dönemde dörtgen olarak inşa edilmiştir (McNicoll, 1997, s. 8). Bazen duvardan çok hafif dışarıya taşarak oluşabilirken bazen de çok geniş kütsel yapılarla dönüşebilmektedir (Wycherley, 2021, s. 61). Kulelerin iç mekânlarının kullanılması söz konusu olduğu gibi sadece sur hattında bir destek elemanı olarak veya girişin tanımı ve korunması amacıyla da inşa edilmişlerdir. Bu amaçla inşa edilmiş olan burçlar herhangi bir iç mekân barındırmamış ve sadece yapının üst kısmı kullanılmıştır (Şekil 7-8).

Şekil 7. Silyon Kulesi (Nossov, 2009, s. 25)

Şekil 8. Metropolis Hellenistik Surlarına ait burç (Metropolis Kazı Arşivi, 2021)

Bölüm 2: Metropolis Antik Kentinin Konumu ve Tarihçesi

Metropolis Antik Kenti, ismi etimolojik olarak “Ana Tanrıça Kenti” anlamını taşıyan, Erken Tunç Çağından başlayarak, özellikle MÖ 2. yüzyıl sonrası yoğun yerleşimin görüldüğü küçük ölçekli bir Ionia kentidir (Öz, 2006, s. 140). Antik Gallesion Dağı’nın (Alaman Dağı) eteklerinde bulunan, günümüzde İzmir’in Torbalı ilçesine bağlı Yeniköy ve Özbey Mahalleleri arasında konumlanan kent, Ephesos - Smyrna ulaşım aksının üzerinde, verimli Torbalı Ovası’na hâkim bir tepede yer almaktadır (Şekil 9-10).

Şekil 9. Metropolis ve çevresindeki Batı Ege Kentleri (Meriç, 2003, s. 24)

Şekil 10. Torbalı Ovası'ndan Gallasion (Alaman) Dağı ve Metropolis (Kişisel Arşiv, 2022)

Kentin yakın çevresinde Dedecik - Heybelitepe, Bademgediği Tepesi, Arapkahve gibi Geç Neolitik/Erken Kalkolitik ve Tunç Çağına ait önemli yerleşim alanları ve müstahkem köyler bulunmaktadır (Meriç, 2003, ss. 25-34). Bu alanlardaki halkların bir araya gelerek kentin temelini attıkları düşünülmektedir. Bahsedilen yerleşimlerin devamı niteliğinde olan Metropolis, süreç içerisinde İon Kolonizasyonu etkisinde kalmış ve kentin Akropolisinde Geç Geometrik Dönemle beraber başlayan yerleşim süreci, zamanla kentin yamaçlarına doğru yayılmıştır (Öz, 2006, s. 268).

Metropolis'te her ne kadar Erken Tunç Çağından itibaren yerleşim izleri görülse de kentte asıl yapılaşmanın ve planlı kentleşmenin MÖ 3. yüzyıla ait olduğu görülmektedir. Büyük İskender sonrası varislerinin yoğun taht savaşları sırasında çok sayıda stratejik öneme sahip kent kurdukları ya da var olan kentleri yeniden

Metropolis Antik Kenti Akropolis Sur Yapısı Mimari Özellikleri

Pergamon Krallığı'nın bölgeye hâkim olmasıyla beraber kente planlama, mimarlık ve heykeltıraşlık adına büyük ilerleme ve gelişme görülmektedir (Arslan 2015, s. 6). Bu yapılaşma sadece Metropolis'te değil, kentin yakın çevresinde de hissedilmektedir. Hellenistik Döneme ait yerleşimler yakın çevrede çokça görülmektedir. Bu dönemde kente yakın bölgelerde, Küçük Menderes Havzası'na

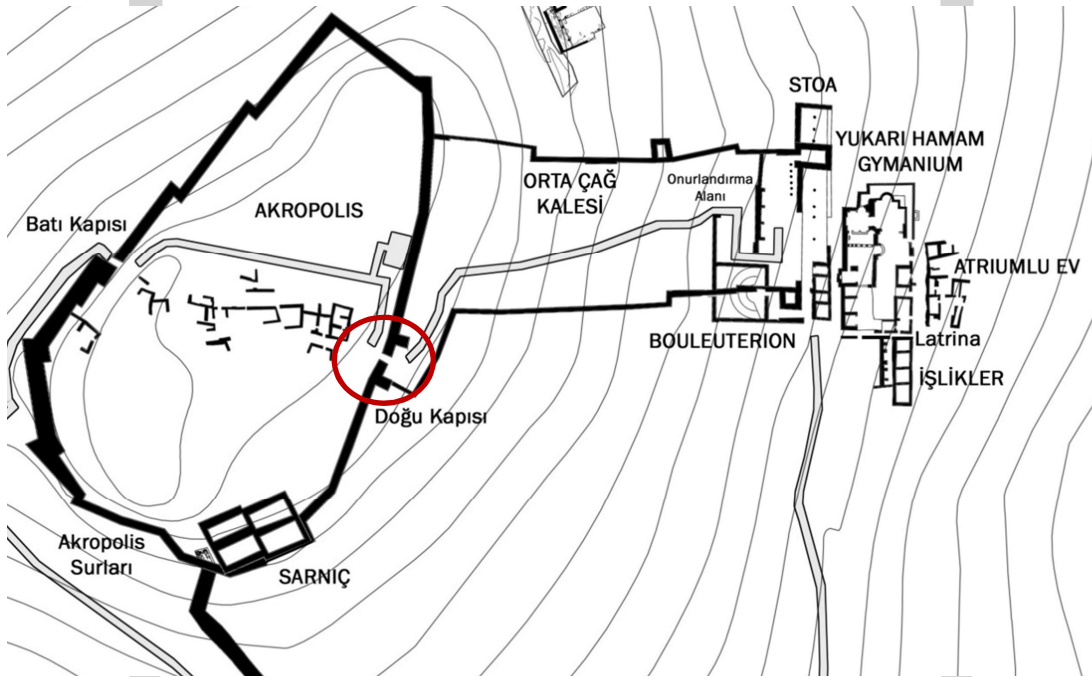
yayılan birçok tahkimatlı alan da bulunmaktadır. Surlarla çevrelenmiş, *komai* ya da *katoikia* adı verilen bu köy yerleşmeleri tıpkı Metropolis'te olduğu gibi Hellenistik Döneme ait savunma yapıları barındırmaktadır. Metropolis Akropolisi Surları da bahsedilen savunma yapıları gibi bu dönemde inşa edilmiştir (Meriç, 1982, s. 71). Kentin Akropolisine inşa edilen sur yapısına ek olarak kente karakteristik özelliğini veren kamusal yapılar da bu döneme tarihlendirilmektedir. Pergamon Krallığı ile kurulan yakın ilişkilerin sonucu güçlü bir fon sağlanan kentte Agora, Stoa ve Bouleuterion gibi önemli kamusal yapılar inşa edilmiştir (Arslan, 2015, s. 7).

Günümüzde Metropolis Antik Kenti değerlendirilirken, kentin bölümleri açısından akropolis (yukarı kent), orta kent ve aşağı kent olarak ele alıbilinir. Antik Dönem Yunan kentlerinin en önemli yapı alanlarından biri akropolislerdir. Yukarı kent anlamına gelen bu yapı topluluğu, kente hâkim tepe noktalarına inşa edilmekte ve içerisinde birçok dini, kamusal yapı bulundurmanın yanı sıra barış zamanında şehrin tanrıları için kutsal bir alan, savaş zamanları için ise sığınılacak bir üst kent karakteri taşımaktadır (Köymen, 2006, s. 73). Barındırdığı kutsal alanlar ile bağdaştırılan gelenekler nedeniyle kent yaşamında her zaman önemli bir konumda olmuştur (Whycherley, 2021, s. 56). Metropolis Akropolisi de hem barındırdığı mimari yapılar, hem de kent ve yakın çevresiyle kurduğu ilişki bakımından çok kritik öneme sahiptir. Sığınılacak üst kent kimliğini tanımlayacak şekilde bir sur yapısının çevrelediği Akropolis, şehrin batısında, deniz seviyesinden yaklaşık 145 metre yükseklikte konumlanmaktadır. 1600 m²'lik bir alana sahip olan yukarı kent, kuzey-güney aksı boyunca uzanmakta olup, oturduğu düz platonun şekli nedeniyle güneye doğru genişleyen bir yapıdadır (Şekil 13). Kentin geri kalanıyla, özellikle Orta Kentle, Orta Kentten geçen basamaklı yolu karşılayan, Doğu Kapısı ile ilişki kurmaktadır (Şekil 14-15). Akropolisin içerisinde sikke ve yazıtlarla varlığı tespit edilen ancak mimari bir buluntusuna rastlanmamış olan Ares Tapınağı, Metropolis Akropolisinin kutsal alan olma durumunu ortaya koymaktadır. Bunlara ek olarak alanın güneyinde Roma Dönemine tarihlenen ve üç odası kazılar sonucunda açığa çıkarılmış; birbiriyle bağlantılı dört odadan oluşan bir sarnıç yapısı bulunmaktadır. Orta Çağ (Bizans)

Metropolis Antik Kenti Akropolis Sur Yapısı Mimari Özellikleri
Döneminde kentin küçülmesi ile birlikte yoğun iskâna maruz kaldığı düşünülen Akropolisin merkezinde ise bu döneme tarihlenen konutlar yer alır (Şekil 16).

Şekil 13. Metropolis Antik Kenti Akropolisi (Metropolis Kazı Arşivi, 2021)

Şekil 14. Doğu Kapısı'nın konumu ve kentin geri kalanı ile ilişkisi (Metropolis Kazı Arşivi, 2022)

Şekil 15. Metropolis Akropolisi Doğu Girişi (Metropolis Kazı Arşivi, 2021)

Şekil 16. Solda Roma Sarnıç Yapısı, sağ üstte Orta Çağ (Bizans) Konutları ve sağ altta Doğu Girişi (Metropolis Kazı Arşivi, 2021)

Kentte dikkat çeken bir başka savunma yapısı daha bulunmaktadır. Söz konusu yapı, kentin Akropolis surlarına dayanarak başlayan, batı-doğu aksı boyunca Orta Kente doğru uzanan ve Stoa Duvarını kendine sınır kabul eden Orta Çağ Kalesidir (Şekil 17). İleride de bahsedileceği üzere Metropolis Antik Kentinin karakteristik özelliklerinden biri olan çok katmanlı olma durumunu doğrudan yansıtan Orta Çağ Kalesi'nin güney duvarının bir kısmı, Meclis Binasının üzerine inşa edilmiştir (Şekil 18-21). Surlar yaklaşık 550 m²'lik bir alanı kuşatmakta ve kentin yakın çevresinden kolayca algılanabilmektedir.

Metropolis Antik Kenti Akropolis Sur Yapısı Mimari Özellikleri

Şekil 17. Metropolis Bouleuterionu (Kişisel Arşiv, 2022)

Şekil 18. Metropolis Stoası (Kişisel Arşiv, 2022)

Şekil 19. Metropolis Athena Caddesi ve Onurlandırma Alanı (Kişisel Arşiv, 2022)

Şekil 20. Metropolis Orta Çağ Kalesi (Metropolis Kazı Arşivi, 2021)

Şekil 21. Metropolis Orta Çağ Kalesi ve Meclis Binasının çok katmanlı kesişimi (Metropolis Kazı Arşivi, b.t.)

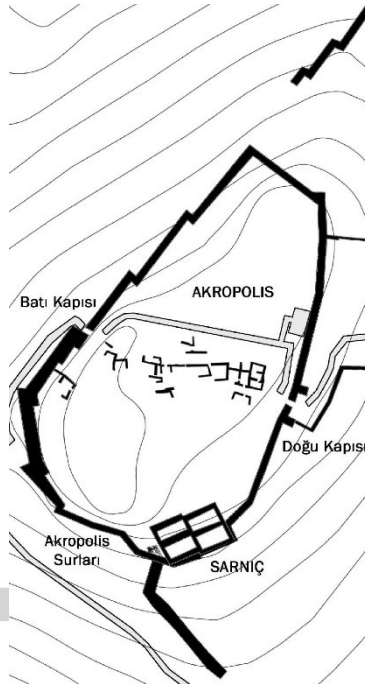
Bölüm 3: Metropolis Akropolis Surlarının Mimari Özellikleri

Metropolis Antik Kenti Hellenistik Dönem sur duvarlarının, iç ve dış sur olmak üzere iki surdan oluştuğu ve kentin dış surlarının bütün kenti ovaya kadar kuşattığı düşünülmektedir (Aybek, vd., 2009, s. 70). Bu durum ızgara planlı Hellenistik Dönem kentlerinin tipik bir özelliğidir (Tanaç, 2000, s. 76). Bugün dış sur hattının doğrultusu kuzey ve güneyde yamaçlara doğru uzanan sur izlerinden takip edilebilmektedir (Şekil 22-25).

Metropolis Antik Kenti Akropolis Sur Yapısı Mimari Özellikleri

Şekil 22. Metropolis Akropolisi ve Surlarının doğu cephesi (Metropolis Kazı Arşivi, 2019)

Şekil 23. Metropolis Akropolisi Surları ve kentin geri kalanını kuşatan dış surun kuzey ve güneydeki uzantıları (Metropolis Kazı Arşivi, 2022)

Şekil 24. Metropolis Hellenistik Dönem dış suruna ait kuzey yamaca inen kalıntı
(Metropolis Kazı Arşivi, 2019)

Şekil 25. Metropolis Hellenistik Dönem dış suruna ait güney yamaca inen kalıntı
(Kişisel Arşiv, 2021)

Akropolis surları ise iç sur görevi görmektedir. Sur yapısı, iki adet kapı ve iki adet burca sahiptir ve ana kayaya oturmaktadır. Sur duvarlarının mevcut yüksekliği surların en yüksek olduğu batı duvarlarında 4.50 metreye kadar ulaşmaktadır (Şekil 26). Anlaşılabileceği üzere sur yapısı, yukarıda bahsedildiği gibi akropolislerin kutsal alan ve sınırlanacak bir yapı olma özelliğinin gerektirdiği üzere tahkimat amaçlı inşa edilmiştir (Köymen, 2006, s. 73). Tahkimatlı yapı olmasının sonucu kesintisiz ve akropolisi çevreleyen şekilde inşa edilen surlar, yaklaşık 400 metre uzunluğundadır ve 1600 m²'lik bir alanı kuşatmaktadır. Surların Akropolis boyunca mevcut durumda kesintiye uğradığı tek yer ise yapının güney kısmıdır. Roma Döneminde Akropolisin güney kısmına yerleştirilen ve surda müdahale olarak tanımlanabilecek Sarnıç yapısı surları 35 metre

Metropolis Antik Kenti Akropolis Sur Yapısı Mimari Özellikleri boyunca kesintiye uğratmaktadır. Bu alanda bosajlı sur taşlarının, sarnıcın özgün duvarıyla kesiştiği ve birbirinin yerine geçtiği görülmektedir (Şekil 27-28).

Şekil 26. Metropolis Akropolisi batı sur duvarları (Kişisel Arşiv, 2021)

Şekil 27. Metropolis Akropolisi sur duvarları ve Roma Dönemi Sarnıç yapısı (Metropolis Kazı Arşivi, 2021)

Şekil 28. Metropolis Roma Dönemi Sarnıç yapısının duvarları ile bosajlı sur bloklarının kesişimi (Kişisel Arşiv, 2021)

Metropolis Akropolisi Sur Yapısı Malzeme Özellikleri

Metropolis Akropolisi sur yapısında temel yapı malzemesi olarak kireç taşı (kalker) kullanılmıştır (Şekil 29). Çeşitli boyutlarda üretilen kalker bloklar, dönemin Priene ve Ephesos gibi Hellenistik Dönem kentlerinde de görüldüğü üzere dolgu duvar tekniğinde dış cidar malzemesi olarak kullanılmıştır (Nossov, 2009, s. 37). Metropolis Akropolisinin sur duvarları dolgulu duvar tekniğinin bir alt sınıfı olan “emplekton” teknik olarak da bilinen atkılı duvar tekniğine sahiptir (Şekil 30). Bu teknik sayesinde sur hattı boyunca cepheye yerleştirilen bosajlı atkı taşları ile iç dolguda stabilite sağlanmıştır. Böylelikle Hellenistik duvarlarda iç dolgu ve dış yüzeydeki kesme taşlar arasında bağlantı kurulmakta ve bu yöntemle de yapının stabilitesi sağlanmaktadır. Yukarıda da bahsedildiği gibi dış yüzey kesme bloklardan oluşturulurken, iç kısım toprak ve taştan oluşan dolgu malzemesi ile doldurulmuştur. Metropolis Akropolisi sur yapısının duvarlarında ise dolgu malzemesi olarak toprak ve taşın yanı sıra kireç esaslı, içinde çakıl ve tuğla kırığı olan harçlı dolguya rastlanmaktadır (Şekil 31). Bu durum sonraki dönemlerde sur yapısının bütüncül bir şekilde elden geçirildiğinin işaretlerinden biridir.

Şekil 29. Metropolis Akropolisi surlarının temel yapı malzemesi olan kireç taşı bloklar (Kişisel Arşiv, 2022)

Şekil 30. Metropolis Akropolisi sur duvarlarında emplekton tekniğinde kullanılan atkı taşları (Metropolis Kazı Arşivi, 2021)

Şekil 32. Metropolis Akropolisi sur duvarlarında harçlı ve taşlı iç dolgu (Metropolis Kazı Arşivi, 2021)

Metropolis Akropolisi Sur Yapısı Plan Özellikleri

Sur duvarları arazi şartlarının gerektirdiği teknikte farklılaşan plan kurgularıyla inşa edilmiştir. Eğimli alanlarda testere ağzı model kullanılırken düz alanlarda ise menderes tipi veya düz duvarlar kullanılmıştır. Bu durum Metropolis özelinde de geçerlidir. Metropolis Akropolisi sur yapısında batı cephesi, güney cephesinin bir kısmı ile kuzey yamaca doğru uzanan dış sur duvarları testere ağzı plana sahiptir (Şekil 33-34). Surların yaklaşık 240 metrelik kısmı bu şekilde inşa edilmiştir.

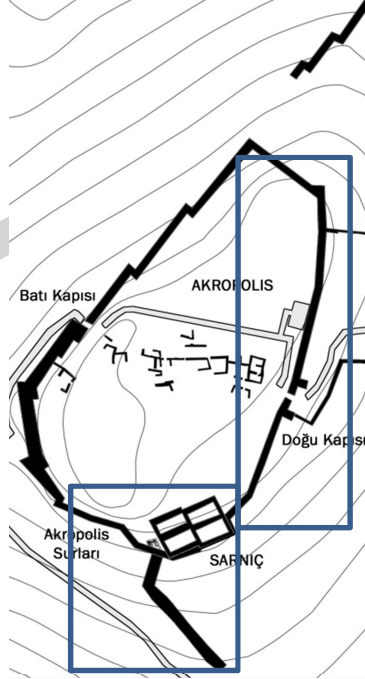

Şekil 33. Metropolis Akropolisi sur yapısında testere ağzı tipinde üretilen duvarlar (Metropolis Kazı Arşivi, 2022)

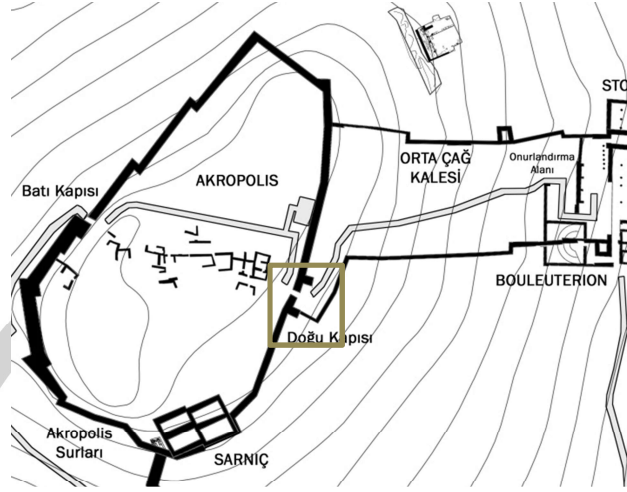
Şekil 34. Metropolis Akropolisi sur yapısında testere ağzı tipinde üretilen batı sur duvarları (Metropolis Kazı Arşivi, 2020)

Surların düz alanda inşa edilen bölümünde de dirsekli duvar tipi olan menderes tipinin açılarak inşa edildiği görülmektedir. Bu tarz duvar tipi, Akropolisin doğu cephesinin tamamında, güney cephesinin bir kısmında ve dış sur hattının güneye inen bölümünde görülmektedir (Şekil 35).

Şekil 35. Metropolis Akropolisi sur yapısında menderes tipinde üretilen duvarlar (Metropolis Kazı Arşivi, 2022)

Sur duvarları boyunca Akropolise iki noktadan giriş yapılabildiği görülmektedir. Girişlerden ilki olan Doğu Girişi Akropolisin ana girişi olarak kabul edilmektedir (Aybek, vd., 2009, s. 70). Doğu Girişi, sur yapısının ana giriş kapısı olan Doğu Kapısını ve burçlarını tanımlayan bir alandır. Doğu Kapısı, surların doğu cephesinin merkezinde konumlanmaktadır ve yakın çevresi sur hattı boyunca burç bulunduran tek alandır (Şekil 36). Ana girişi vurgulamak için inşa edilen ihtişamlı burçlar kapının kuzey ve güneyindedir. Burçların genişliği 3.2 m, yüksekliği ise yaklaşık 3 metreyi bulmaktadır (Şekil 37; Şekil 38).

Şekil 36. Metropolis Akropolisi doğu surlarının merkezine konumlanan Doğu Kapısı ve burçları (Metropolis Kazı Arşivi, 2022)

Şekil 37. Metropolis Akropolisi Doğu Girişini tanımlayan Doğu Kapısı ve burçları (Metropolis Kazı Arşivi, 2021)

Şekil 38. Metropolis Akropolisi Doğu Kapısı (Kişisel Arşiv, 2021)

Akropolisin ana girişini tanımlıyor olmasından dolayı özgün mimari bezemelere sahip olan Doğu Kapısı, iki söve ve bir lento parçasına sahiptir (Şekil 39). Lento ve söveleri İon Kymationu, Anthemion, İnci-Boncuk Dizesi ve Burgu Bezeme tipi bezemelere sahip olan kapının MS 2. yüzyılda, surların elden geçirildiği Roma Döneminde inşa edildiği düşünülmektedir (Aybek, vd., 2009, s. 72). Kapıya ait özgün mimari profillerinden bir adet söve ve bir adet lento parçası 1989-1990 yılında yapılan kazılar sonucunda kapının yakın çevresinde bulunmuştur. Bir diğer söve parçası ise aynı yıllarda yürütülen kazı çalışmalarında kapının özgün mermer eşliğinde özgün konumunda *in-situ* olarak ortaya çıkarılmıştır (Şekil 40-41).

Ayrıca MS 2. yüzyıla tarihlenen Doğu Kapısının özgün bezemeli kapı parçalarının varlığı sur yapısına Roma Döneminde çok çeşitli müdahalelerin yapıldığını ve surların çok katmanlı olma özelliğini göstermektedir.

Şekil 39. Metropolis Akropolisi Doğu Kapısına ait bezemeli lento ve söve parçaları (Kişisel Arşiv, 2022)

Şekil 40. Kazı sonrası Metropolis Akropolisi Kapısı ve kapıya ait *in-situ* haldeki bezemeli söve parçası (Metropolis Kazı Arşivi, 1991)

Şekil 41. Metropolis Akropolisi Doğu Kapısına ait özgün mermer eşiğe oturmuş bezemeli söve parçası (Metropolis Kazı Arşivi, 1989)

Batı Kapısı ise daha basit bir kurguya sahiptir ve surda MS 2. Yüzyılda açıldığı düşünülmektedir (Aybek, vd., 2009, s. 72). Kapı, sur duvarlarının testere düzenle ilerlediği batı hattı üzerinde, planda Doğu Kapısını karşılayacak konumda ve duvarın dirsek yaptığı kısmı tutacak şekilde tasarlanmıştır (Şekil 42-43). Batı Kapısı daha çok kentin Nekropolisi ile ilişki kurmaktadır (Aybek, vd., 2009, s. 72).

Metropolis Antik Kenti Akropolis Sur Yapısı Mimari Özellikleri

Şekil 42. Metropolis Akropolisi Batı Kapısının konumu (Metropolis Kazı Arşivi, 2022)

Şekil 43. Metropolis Akropolisi Batı Kapısı (Kişisel Arşiv, 2022)

Kapının mimari elemanı olarak günümüze eşiği ulaşmıştır (Şekil 44). Batı Kapısının güneyinde konumlanan merdiven hattı ise sur içerisinde seyirdim yerine (parados) çıkış olduğu tahmin edilen ve günümüze ulaşmış tek alandır (Şekil 45).

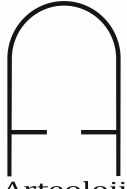
Şekil 44. Metropolis Akropolisi Batı Kapısı özgün mermer eşığı (Kişisel Arşiv, 2022)

Şekil 45. Metropolis Akropolisi batı surlarında parados kısmına çıkan merdiven hattı (Kişisel Arşiv, 2022)

Metropolis Akropolisi Sur Yapısının Cephe Özellikleri

Akropolis surlarında kireç taşı sur bloklarının bir araya gelerek oluşturdukları duvarların cephe tipolojisi üzerinden tarihleme ve sınıflandırılma yapılabilmektedir. Metropolis özelinde teknik bilgi veya arazi şartları nedeniyle Akropolis sur hattı boyunca cephede farklı duvar teknikleri görülebilmektedir. Metropolis Antik Kenti Akropolis sur yapısında bulunan taş örgü sistemleri R. L. Scranton'ın (Scranton, 1942) düzenlediği sekiz gruptandırma üzerinden değerlendirildiğinde; sur duvarlarında işlenmemiş kesme taş, isodomik trapeziodal kesme taş, isodomik ve psoude-isodomik kesme taş örgü sistemlerinin bir arada ya da bağımsız olarak kullanıldığı görülmektedir. Doğu ve batı sur duvarlarının dışa bakan cephelerinde, güney sur duvarlarında ve kuzey

Arteoloji
Dergisi

Metropolis Antik Kenti Akropolis Sur Yapısı Mimari Özellikleri
doğu surlarında olmak üzere sur hattı boyunca birçok alanda isodomik kesme taş kullanılmıştır (Şekil 46-48).

Şekil 46. Metropolis Akropolisi batı sur duvarlarının dış cephesinde isodomik örgü (Kişisel Arşiv, 2022)

Şekil 47. Metropolis Akropolisi doğu sur duvarları dış cephesinde isodomik örgü (Kişisel Arşiv, 2022)

Şekil 48. Metropolis Akropolisi güneybatı sur duvarlarında isodomik örgü
(Kişisel Arşiv, 2022)

Batı sur duvarlarının iç cephesinin alt sıralarında isodomik trapezoidal bosajlı blokların, yukarı çıkıldıkça da isodomik ve psoude-isodomik kesme taş blokların karma olarak kullanıldığı görülmektedir (Şekil 49). Batı Kapısının sağ kısmında ise trapeziodal kesme taş bloklar ile işlenmemiş blokların birlikte kullanıldığı görülmektedir (Şekil 50).

Şekil 49. Metropolis Akropolisi batı sur duvarları iç cephesinde trapeziodal, isodomik ve pseudo-isodomik örgünün bir arada kullanımı (Kişisel Arşiv, 2022)

Metropolis Antik Kenti Akropolis Sur Yapısı Mimari Özellikleri

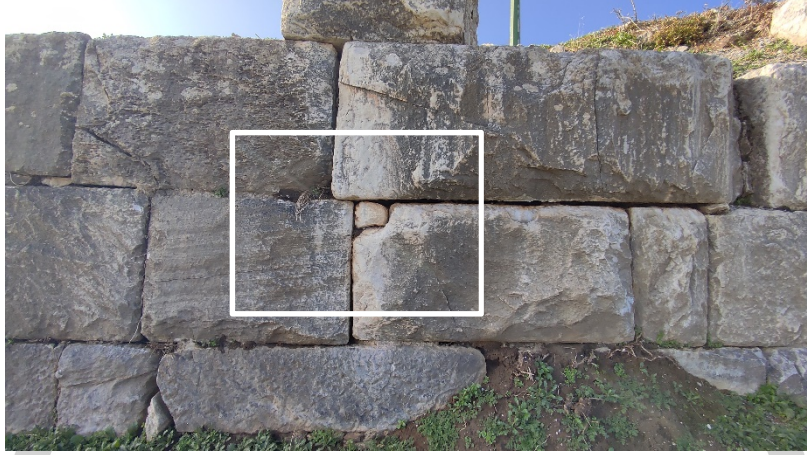

Şekil 50. Metropolis Akropolisi batı sur duvarları iç cephesinde trapeziodal kesme taş bloklar ile işlenmemiş blokların birlikte kullanımı (Kişisel Arşiv, 2022)

Metropolis Akropolis sur duvarlarında taş blokların örülme tekniği yukarıda aktarılan yöntemler ile yapılmış olsa da sur duvarlarının özgün taş bloklarının süreçte konumlarının değişmesi ile yukarıda tariflenen dizilim kurgusu yer yer değişmiş ve işlenmemiş kesme taş blokların araları harçlı küçük taş parçaları ile doldurularak farklı bir teknikle yeniden örülmüştür (Şekil 51-53). Surların batı duvarlarının bir kısmında ise bosajlı bloklarla örülen özgün duvarın izini takip edecek şekilde harçlı moloz duvar örgüsü görülmektedir (Şekil 54-55). Surlara yapılan bu müdahale yine kentin çok katmanlı olma özelliğinin mimarideki bir diğer yansımasıdır.

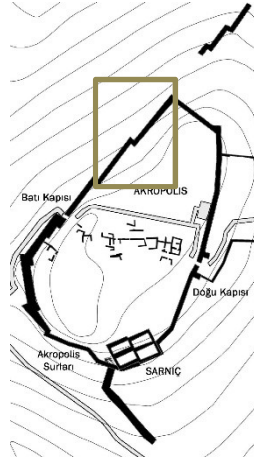
Şekil 51. Metropolis Akropolisi sur duvarlarının doğu cephesinde yeniden örme sürecinde kotları dengelemek için kullanılan küçük doldurma taşları (Kişisel Arşiv, 2022)

Şekil 52. Metropolis Akropolisi sur duvarlarının batı cephesinde yeniden örme sürecinde kotları dengelemek için kullanılan küçük doldurma taşları (Kişisel Arşiv, 2022)

Şekil 53. Metropolis Akropolisi sur duvarlarının doğu cephesinde yeniden örme sürecinde kotları dengelemek için kullanılan küçük doldurma taşları (Kişisel Arşiv, 2022)

Şekil 54. Plan üzerinden Metropolis Akropolisi sur duvarlarında harçlı moloz örgü ile yeniden örülen duvar (Metropolis Kazı Arşivi, 2022)

Şekil 55. Metropolis Akropolisi sur duvarlarında harçlı moloz örgü ile yeniden örülen duvar (Kişisel Arşiv, 2022)

Sur duvarlarının taş sıralarının yüksekliği genelde aynı olsa da özellikle kente ve nekropole bakan yüzeylerdeki blokların yüksekliği 55 cm'ye genişlikleri ise 190 cm'ye kadar ulaşmaktadır. Akropolise bakan iç yüzeylerde ise yükseklikleri ve genişlikleri daha fazla değişkenlik gösteren taş sıralarının boyutları daha küçük tutulmuştur. Bunun sebebinin dışarıdan surların ihtişamlı ve gösterişli gözükmesinin sağlanması içeriden ise insan ölçeğinin korunması olarak düşünülebilir.

Cephedeki bazı blok taşların yerlerini devşirme malzemeler almıştır. Roma Dönemi onarım çalışmalarında olduğu tahmin edilen müdahaleler ile doğu duvarlarının hem iç hem dış cephelerinde devşirme bloklar rahatlıkla görülebilmektedir. Surların özellikle kapılarının elden geçirildiği ya da açıldığı MS 2. yüzyılın ilk yarısında müdahale gördüğü düşünülmektedir. Yine kuzey burcun altında kalan bölgede Hellenistik oturma sıralarının yapıda kullanıldığı görülmektedir (Şekil 56-58).

Şekil 56. Metropolis Akropolisi surlarında doğu duvarlarının iç cephesinde devşirme malzeme kullanımı (Kişisel Arşiv, 2022)

Şekil 57. Metropolis Akropolisi surlarında doğu duvarlarının dış cephesinde devşirme malzeme kullanımı (Kişisel Arşiv, 2022)

Şekil 58. Metropolis Akropolisi surlarında batı duvarlarının dış cephesinde devşirme malzeme kullanımı (Kişisel Arşiv, 2022)

Yapının bütün cephelerinde blokların harçlı bağlayıcılar ile yeniden örüldüğü, taşların dengelenmesi ve hizaya getirilebilmesi için küçük moloz taşlarla duvarda yamaların yapıldığı görülebilmektedir.

Sonuç

Metropolis Antik Kenti Akropolisi, stratejik konumundan dolayı Geç Geometrik Dönemden itibaren kentte ilk yerleşimin başladığı kritik bir alandır. Akropolis, öneminin gerektirdiği üzere kentin geri kalanı ile beraber Hellenistik Dönemde her kente kendi kimliğini veren sur yapısı ile kuşatılmıştır. Kentin ova kısmına kadar indiği tahmin edilen ve kentin tamamını kuşattığı düşünülen sur yapısı günümüze ulaşmamış olsa da Akropolisi kuşatan sur, mimari özelliklerinin ve geçirdiği müdahale ve evrelerin anlaşılabilceği seviyede korunarak günümüze ulaşmıştır. Böylelikle Akropolisi kuşatan surların bir iç sur görevi gördüğü düşünülmektedir.

Metropolis Antik Kenti Akropolisini çevreleyen iç surlar; Hellenistik Dönem sur yapılarının ortak mimari özelliklerini bünyesinde barındıran önemli bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Sur duvarlarının menderes ya da testere ağzı tipi plan şemasında inşa edilmiş olması, duvarlarda isodomik, trapeziodal isodomik ve pseude-isodomik örgü sistemlerinin kullanılmış olması, yine duvarların “sandviç teknik” diye bilinen dolgulu teknikle inşa edilmiş olması, Akropolisin ana giriş kapısının planda 2 burç ile vurgulanıyor ve tanımlanıyor olması yapının Hellenistik Dönem savunma yapıları ile ortak özellikleridir. Ancak Metropolis Antik Kentinin temel karakteristik özelliklerinden biri olan çok katmanlılık, Akropolis sur yapısında da kendini göstermektedir. Akropolisin ana giriş kapısı olan Doğu Kapısında kullanılan ve MS 2. yüzyıla tarihlendirilen bezemli bloklar, iç dolguda ve derzlerde harç kullanımı, duvarlarda devşirme malzemenin varlığı, Doğu Kapısının elden geçirildiği Roma Döneminde açılan diğer kapı olan Batı Kapısı ve bu dönemde inşa edilen Roma Sarnıcı bu müdahalelere örnek olarak gösterilebilir. Sur yapısı tüm bu özellikleri ile, hem Hellenistik Dönem savunma yapılarıyla benzerlik gösteren hem de farklılıkları ve katmanları ile onlardan ayrılan özel bir örnektir.

Kaynakça

- Akarca, A. (1998). *Şehir Ve Savunması* (3. Baskı). Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Aristoteles. (2020). *Politika* (5. Baskı). (Furkan Akderin, Çev.). Say Yayınları.
- Arslan, B. (2015). *Metropolis'deki İon Tipi Sütun Başlıklarının Biçimsel Gelişimi* (Yayın No. 385730). [Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi].
- Aybek, S., Ekin Meriç, A. ve Öz, A. K. (2009). *İonia'da Bir Ana Tanrıça Kenti Metropolis* (1. Baskı). Homer Kitabevi ve Yayıncılık.
- Baird, J. (2020) "The Ruination of Dura-Europos", *Theoretical Roman Archaeology Journal*, 3(1). 2. DOI: 10.16995/traj.421
- Bulgurlu, S. (1999). *Perge Kenti Hellenistik Güney Kapısı Ve Evreleri* (Yayın No. 102594). [Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi].
- Demirel, M. F. ve Tanaç Zeren, M. (2022). Metropolis Antik Kenti Akropolis Yapısı Hellenistik Surları Mimari Özellikleri. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Ulusal Disiplinlerarası Öğrenci Kongresi Bildiriler Kitabı*, içinde (ss. 23-24).
- Fırat, M. (2016). *Antik Çağda Taş Duvar İşçiliği* (1. Baskı). Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları
- Fyfe, T. (1936). *The Hellenistic Architecture. An Introductory Study* (1st. Ed.). Cambridge University Press.
- Gates, C. (2015). *Antik Kentler: Antik Yakındoğu, Mısır, Yunan Ve Roma'da Kentsel Yaşamın Arkeolojisi*. (Barış Cezar, Çev.) (1. Baskı). Koç Üniversitesi Yayınları.
- Göncü, H. (2013). *Smyrna Akropolü (Kadifekale) Yapı Evreleri* (Yayın No. 351022). [Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi].
- Köymen, C. (2006). *Metropolis Ares Tapınağı'nın Buluntular Işığında Mimari Açından Değerlendirilmesi* (Yayın No. 189506). [Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi].
- Lawrence, A. W. (1979). *Greek Aims In Fortification* (1st ed.). Oxford University Press.

McNicoll, A. W. (1997). *Hellenistic Fortifications From the Aegean to the Euphrates* (1st ed.). Oxford University Press..

Meriç, R. (1982). *Metropolis Ionien:Ergebnisse Einer Survey-Unternehmung in der Jahren 1972-1975* (1. Auflage). Verlag Anton Hain.

_____. (2003). *Ana Tanrıça Kenti Metropolis* (1. Baskı). Meseder Yayınları.

Nossov, K. (2009). *Greek Fortifications Of Asia Minor 500-130 Bc. From The Persian* (1st. Ed.). Osprey Publishing.

Öz, A. K. (2006). *Antik Dönem Meclis Binalarının Metropolis Örneğinde Araştırılması Ve Korunması* (Yayın No. 202673). [Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi].

Scranton, R. L. (1942). Greek Walls. *Journal of Hellenic Studies*, (62). 101. DOI: 10.2307/jstor.626751

Tanaç, Z. (2000). *Batı Anadolu Antik Yerleşimlerinde Kentsel Mekan Kurgusu Araştırması* (Yayın No. 95901). [Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi].

Tomlinson, R. A. (1961). *Emplekton Masonry and 'Greek Structura'*. The Journal of Hellenic Studies, (81). 133-140. DOI: 10.2307/j.stor.628083

Wycherley, R. E. (2021). *Antik Çağda Kentler Nasıl Kuruldu?*(Nur Nirven ve Nezih Başgelen, Çev.). (5. Baskı). Arkeoloji ve Sanat Yayınları.